

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

CHATHAM HOUSE

انتخابات ایران و روابط تهران و روسیه

انتخابات ۸ تیر در ایران موضوع عدم قطعیت در مورد آینده‌ای که روابط تهران و مسکو را شکل می‌دهد، برجسته کرد. دو حامی اصلی رویکرد جدید به روسیه، ابراهیم‌رئیس‌جمهور و حسین‌امیر عبداللہیان، وزیر امور خارجه، در سقوط بالگرد در ماه مه جان خود را از دست دادند. مرگ این دو درست زمانی رخ داد که دو کشور در آستانه نهادینه کردن روابط دو کشور در قالب یک توافق شراکت بلندمدت بودند. اینکه رئیس‌جمهور آینده ایران هم به همین اندازه نسبت به توسعه روابط با روسیه علاقه‌مند باشد، یکی از سوال‌های کلیدی انتخابات است. در حال حاضر به نظر می‌رسد که روابط ایران و روسیه بدون تغییر باقی مانده است. هم محمد مخبر، سرپرست ریاست‌جمهوری و هم علی باقری، سرپرست وزارت امور خارجه، روی ماهیت بلندمدت و استراتژیک روابط دو کشور تاکید کرده‌اند. اما همه نامزدهای اصلی ریاست‌جمهوری این پیام را ارسال کردند که اولویت سیاست خارجی‌شان کاهش تحریم‌ها و بهبود وضعیت اقتصادی است و رابطه ویژه با مسکو. کاهش شتاب بهبود روابط با روسیه چندان مشکل نیست. کافی است که تهران شتاب همکاری‌ها را در برخی از حوزه‌ها مانند تامین تسلیحات یا توسعه کریدور شمال-جنوب کاهش دهد، تا روسیه احساس کند که چندان در همکاری با ایران راحت نیست.

اما اگر رهبر معظم ایران احساس کند منافع نظام حکم می‌کند، مسیر روابط ایران را با روسیه تغییر می‌دهد. دو عامل هست که می‌تواند بر تصمیم او تأثیر بگذارد: تحریم‌ها و وضعیت رو به وخامت اقتصادی. سعید جلیلی، تندروترین نامزد گفته است که نه تنها تحریم‌ها را مرتفع می‌کند بلکه کشورهای دیگری که هم‌زمان نامزد میانه‌روتر، مسعود پزشکیان علناً از استراتژی «نگاه به شرق» انتقاد کرد و بر روی گشایش کشور به روی غرب و کاهش تنش با آمریکا اصرار می‌کند. حمیدرضا عزیزی اشاره می‌کند که سیاست نگاه به شرق فرصت‌های اقتصادی محدودی ایجاد کرد که نتوانی جبران کردن اثرات منفی تحریم‌ها را داشت. چندین سال بعد از اجرای این سیاست، ضعف‌های آن برای بسیاری از افراد روشن شده است. علاوه بر این تهدید یک جنگ فرآگیر در خاورمیانه بر اثر جنگ غزه و اعمال تحریم‌های بیشتر علیه تهران، منافع نخبگان ایران را تأمین نمی‌کند. بسیاری از آنها خواستار وضعیت «نه جنگ، نه صلح» هستند که از طریق آشنی با غرب به دست می‌آید. هرگونه تلاش برای برداشته شدن تحریم‌ها و بهبود روابط با غرب، نیازمند بازنگری در روابط تهران و روسیه است، هر چند ممکن است این تغییر فوری رخ ندهد. مسکو هم این موضوع را می‌داند. بلافاصله پس از درگذشت رئیس‌جمهور مسکو مذاکرات توافق جامع همکاری را تعلیق کرد که نشان می‌داد تمایل دارد تا نتیجه انتخابات را در ایران ببیند. نگرانی کرملین قابل درک است. نخست اینکه همه نامزدها به یک اندازه به همکاری با روسیه علاقه‌مند نیستند. پزشکیان، در استای رویکرد سنتی میانه‌های ایران، مخالف وابستگی یکجانبه ایران به همکاری با روسیه و چین است. بسیاری از هواداران اردوگاه محافظه‌کاران هم ممکن است از این دیدگاه حمایت کنند، چرا که استدلال می‌کنند رویکرد نگاه به شرق نتایج کافی به بار نیاورد و حمایت ایران از مسکو در جنگ اوکراین، بار تحریمی جدید ایجاد کرد. نامزدهای محافظه‌کار هم به صورت اختصاصی به روابط با روسیه اشاره نمی‌کردند و روسیه را فقط در مجموعه نگاه به شرق تعریف می‌کنند و آن را در مجموعه‌ای شامل چین و هند می‌بینند. اظهارنظر جدیدی از جلیلی به هواداران اصیل روابط ایران و روسیه نشان داد که دوستی دو کشور انحصاراً براساس اثر عوامل خارجی و فقط از روی ضرورت است. با توجه به فضای سیاست خارجی ایران و اینکه سوگیری مثبتی نسبت به آشنی ایران با دشمنانش وجود ندارد، احتمالاً تحول در روابط تهران و مسکو به تدریج رخ خواهد داد. تجربه گذشته نشان داده است که ایران به سرعت با واقعیت‌های ناگوار رابطه با غرب آشنا می‌شود و بار دیگر به مسکو روی می‌آورد. نهایتاً اینکه احتمال تغییر فوری و عمیق در روابط روسیه و ایران وجود ندارد، اما اگر رئیس‌جمهور جدید بتواند فرآیند رفع تحریم‌ها را آغاز کند، شکل کنونی رابطه در میان مدت از بین خواهد رفت.

مرد میدان

کارنامه دیپلماتیک محمدجواد ظریف
از سازمان ملل تا کارزار انتخابات ریاست جمهوری

دیپلمات‌های ایران

داود دشتبانی

خبرنگار گروه دیپلماسی

این روزها در کارزار انتخابات ریاست‌جمهوری به جز نامزدها یک چهره دیگر نیز هست که پایه‌های آنها خبرساز بوده و مورد توجه قرار گرفته است. محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه دولت حسن روحانی یکی از فعال‌ترین اعضای کمیسیون انتخاباتی مسعود پزشکیان بوده و هم‌پای نامزد اصلاح‌طلبان در شهرستان‌های مختلف حاضر شده و به سخنرانی پرداخته است. فیلم‌های سخنرانی شورانگیز او در کاشان که با حمله مخالفان روبه‌رو شده، صدها و بلکه میلیون‌ها بار دیده شده که از کارنامه دیپلماتیک خود دفاع می‌کند و مخالفان خود را به خیانت متهم می‌کند. محمدجواد ظریف که در آستانه هفتمین دهه عمرش قرار دارد همچون جوانی پرشور در این کارزار انتخاباتی حاضر شده تا از انتخاب سعید جلیلی جلوگیری کند. در روزهای پیش از تأیید صلاحیت نامزدها شنیده می‌شد که ظریف گفته است حتی اگر علی لاریجانی و همه نامزدهای اصلاح‌طلبان نیز رد صلاحیت شوند در کارزار انتخاباتی محمدباقر قالیباف دیگر نامزد اصولگرا حاضر خواهد شد تا به هر شکلی شده مانع انتخاب سعید جلیلی به ریاست‌جمهوری شود. اکنون هم‌آوردی سعید جلیلی و محمدجواد ظریف به خانه آخر رسیده و هفته آینده در چنین روزی روشن خواهد بود که آیا ظریف توانسته مانع پیروزی سعید جلیلی شود یا مسبب قطعنامه‌های سازمان ملل علیه ایران راهی ساختمان پاستور شده است؟

محمدجواد ظریف کیست؟

محمدجواد ظریف دیپلمات اصفهانی که خانواده‌اش به‌عنوان یکی از خاندان متمول به روحانیون نزدیک بود از همان ابتدای پیروزی انقلاب وارد دستگاه دیپلماسی شد. پدر و پدربزرگش از تجار اصفهان بودند، پدربزرگش از بانیان مسجد اعظم قم و مسجد هامبورگ و پدرش عباسعلی ظریف خوانساری از شعرای اصفهان، فردی خیر و به‌گاو صندوق علما معروف بود. محمدجواد ظریف خوانساری ۱۷ دی ۱۳۳۸ در خانواده‌ای مذهبی، محافظه‌کار و متمول در تهران به دنیا آمد. مادرش عفت کاشانی پور نیز فرزند یکی از بازرگانان کاشانی ساکن در تهران بود. خانواده ظریف ابتدا در محله ملک اصفهان ساکن بودند و سپس به تهران نقل مکان کردند. او تحصیلات مقدماتی را از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵ در دبستان و دبیرستان علوی تهران سپری کرد.

ظریف در سال ۱۳۵۵ با ویزای دانشجویی به ایالات متحده آمریکا رفت و از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۵۶ دیپلم خود را از کالج درو، در سانفرانسیسکو گذراند و به ترتیب در سال‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱ مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل را از دانشگاه ایالتی سان‌فرانسیسکو دریافت کرد، سپس به ایالت کلرادو نقل مکان کرد و در سال ۱۳۶۳ مدرک کارشناسی ارشد مطالعات بین‌الملل را از دانشکده مطالعات بین‌الملل جوزف کوریل، دانشگاه دنور اخذ نمود و پس از آن تحصیلات خود را در مقطع دکترا ادامه داد.

او فعالیت شغلی خود را از سال ۱۳۵۷ به‌عنوان مشاور سرکنسولگری ایران در سان‌فرانسیسکو آغاز کرد و تا سال ۱۳۵۹ در این جایگاه فعالیت نمود. او در فاصله سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۱ مشاور سیاسی، رایزن و کاردار نمایندگی ایران در سازمان ملل بود. وی دوره سربازی خود را نیز به صورت امریه، در وزارت امور خارجه و نمایندگی ایران در سازمان ملل متحد، سپری کرد. پس از گذراندن آزمون جامع دکترا در ۱۳۶۴، اداره مهاجرت ایالات متحده، روایت محمدجواد ظریف را باطل کرد و او سه سال بعد از راه دور، تحصیلات خود را تکمیل کرد و دکترای حقوق و روابط بین‌الملل را در سال ۱۹۸۸ از دانشگاه دنور دریافت کرد.

ظریف و پایان جنگ ایران و عراق

شروع فعالیت‌های شاخص دیپلماتیک محمدجواد ظریف با صدور قطعنامه ۵۹۸ سازمان ملل برای پایان جنگ ایران و عراق آغاز شد و ظریف به‌عنوان یکی از دیپلمات‌های مسلط به زبان انگلیسی و تحصیل کرده روابط بین‌الملل نقش مؤثری در مذاکرات ایران و عراق با هدایت سازمان ملل ایفا کرد. ظریف این دوره را در کتاب خاطرات خود با نام آقای سفیر اینگونه توصیف می‌کند: «در دوران جنگ، ایران در سازمان ملل متحد به‌شدت منزوی شده بود. البته برخی افراد به‌طور خصوصی می‌گفتند ما دل‌مان با شماست، اما همان